



آموزش آرایه ها

تشبیه- کنایه- مراعات نظیر- استعاره- مجاز-
جناس- ولج آرایه- تشفیص

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-tarso.ir ASR_Group@outlook.com



تشبیه

تشبیه مانند کردن چیزی به چیز دیگر است که ویژگی یا ویژگی‌هایی با هم مشترک داشته باشند. هر تشبیه چهار جزء دارد:

مشبه: واژه ای که آن را به واژه دیگری تشبیه میکنیم

مشبه به: واژه ای که واژه ی دیگر را به آن تشبیه کرده ایم.

وجه شبه: خصوصیت و یا صفتی که بین مشبه و مشبه به مشترک باشد.

ادات تشبیه: واژه و یا واژه‌هایی هستند که نقش آنها پیوند می‌باشند واژه‌هایی از جمله

مثال، مانند، همانند، تطبیق، چون، به سان و...

هشدار اول: مهمترین اجزای تشبیه مشبه و مشبه به می‌باشند و غیرقابل حذفند!

هشدار دوم: ادات تشبیه می‌بایست به معنای همانند و مثل و... باشند برای مثال اگر "چون" معنی زیرا و یا

معنایی دیگر داشته باشد ادات تشبیه محسوب نیست.

گروه آموزشی عصر

مثال: این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود / هر که فکر نکند نقش بود بر دیوار

www.my-dars.ir

کنایه

معنای لغوی آن همان پوشیده سفتن گفتن می‌باشد. در اصطلاح سفتنی است که دارای دو معنی دور و نزدیک است. که معنی نزدیک آن مورد نظر نیست اما گوینده جمله را چنان ترکیب می‌کند و به کار می‌برد که ذهن شنونده از معنی نزدیک به معنی دور منتقل می‌شود.

مثال: بیاید زدن سنگ را بر سبوی.

سنگ را بر سبوی زدن کنایه از آزمایش و امتحان کردن است.

شکم را صابون زدن ، بند از بند گشودن ، زبان در کشیدن، دهان دوفتن ، سر زفاک بر آوردن، دست به سیاه و سفید زدن ، دست روی دست گذاشتن، گهی پشت به زین و گهی زین به پشت همه نمونه هایی از کنایه هستند.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

مراعات تطیر

تعریف: مراعات تطیر آوردن واژه‌هایی از یک دسته است که با هم هماهنگی دارند. این هماهنگی می‌تواند از نظر جنس، نوع، مکان، زمان و یا همراهی باشد. مراعات تطیر سبب تداعی معانی است.

مثال اول: ابر و باد مه و خورشیدو فلک در کارند / تا تو نانی به کف آری و به غفلت توری

مثال دوم: از داس دروگر وقت هیچ روینده را زینهار نیست

مثال سوم: بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت برآید که ما خاک باشیم و خشت

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir



استعاره

استعاره در لغت به معنی عاریت گرفتن و عاریت خواستن است. اصل استعاره بر تشبیه استوار است.

در استعاره فقط یک جزء از تشبیه ذکر می شود و خواننده را به تلاش ذهنی بیشتری وا می دارد، لذا از تشبیه جذابتر و رساتر است.

انواع استعاره: با توجه به اینکه در استعاره یکی از طرفین تشبیه ذکر می شود، آن را بر دو نوع تقسیم کرده اند. ۱- استعاره ی مصرعه ۲- استعاره ی مکنیه عناصر اصلی استعاره:

همانگونه که تشبیه چهار عنصر اساسی به نام های مشبه، مشبه به، ادات تشبیه و وجه شبه دارد، استعاره نیز در تقسیم بندی سنتی بدیع چهار عنصر اساسی دارد:

۱- مستعار: لفظی است که در آن استعاره صورت می گیرد.

۲- مستعار له: در تشبیه معادل مشبه است

۳- مستعار منه: در تشبیه معادل مشبه به است

۴- جامع: دلیل شباهت و یکسانی است که بین مستعار له و مستعار منه وجود دارد. (در تشبیه معادل وجه شبه)

استعاره ی مکنیه: استعاره ای است که در آن، گوینده چیزی را به چیزی تشبیه کند، ولی فقط مشبه را ذکر کند و مشبه به را نیاورد، اما برای اینکه خواننده متوجه وجود تشبیه در شعر شود، از لوازم مشبه به، چیزی را کنار مشبه بیاورد.

استعاره ی مصرعه: تشبیهی که تنها مشبه به آن ذکر شود استعاره ی مصرعه است.

اضافه استعاری: هرگاه شاعر در استعاره مکنیه، مشبه و ویژگی مشبه به را به صورت ترکیب اضافی به

کار برد. www.my-dars.ir



مجاز

حقیقت: اولین و رایجترین معنایی که از یک واژه به ذهن می‌رسد.

مجاز: عبارتست از کاربرد واژه در معنای غیر اصلی یا غیر حقیقی

علاقه: پیوند و تناسبی که بین حقیقت و مجاز وجود دارد.

قرینه: نشانه‌ای که ذهن را از حقیقت بازمیدارد و بر دو نوع است لفظی و معنوی
بیشتر قرینه‌ها لفظی‌اند و منظور از قرینه معنوی شرایط زمان و مکانی است که مجاز بودن را نشان می‌دهد.

مثال ۱: چه خیال‌ها گذر کرد و گذر نکرد خیالی **سر** آن ندارد امشب که برآید آفتابی

سر مجاز ز اندیشه (سر جایگاه اندیشه است)

مثال ۲: دست در حلقه آن زلف دوتا نتوان کرد تکیه بر عهد تو و باد صبا نتوان کرد

دست مجاز از انگشت است (پراکه دست جایگاه انگشتان است)

مثال ۳: ایران در بازی‌های آسیایی شرکت می‌کند.

ایران مجاز از یک تیم ورزشی از ایران است.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

جناس

کلماتی در شعر و نثر است که از نظر معنی کاملاً متفاوت اند اما از نظر شکل ظاهری و تلفظ یکسان و گاهی افتلافشان فقط در یک واج است .
جناس تام : آن است که دو کلمه جناس از نظر شکل ظاهری و تلفظ کاملاً یکسان ، اما از جهت معنی با هم فرق دارند .

مثال: بهرام که **گور** می گرفتگی همه عمر دیدی که چگونه **گور** بهرام گرفت
گور اول به معنای حیوان الاغ و گور دوم به معنای قبر میباشد

افزایشی: در چندین واژه دو حرف مشترکند و تنها در حرف اول، آخر و یا وسط متفاوتند(رهو راه)

حرکتی: از لحاظ نوشتاری مشابه و لیکن در یک مصوت تفاوت دارند.(مهر و مَهر)

افتلاقی: در یکی از حروف اول، وسط یا آخر متفاوتند(تنگ و ننگ)

جناس ناقص

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

ولج آرایه

تکرار یک یا چند واج صامت یا مصوت در شعر یا نثر است. که منجر به افزایش موسیقی آن شعر و یا نثر شده و تاثیر آن بیشتر خواهد شد.
مثال: از صدای سفن عشق ندیدم نوشتن یادگاری که در این گنبد دوار بماند

تکرار واج "د" ذهن را به سمت حال و هوای اماکن گنبدی و بازتاب صدای آلات موسیقی می‌برد.

مثال: شجاع غضنفر وصی نبی
ولج آرایه در کسره رخ داده است.

نهنگ یم قدرت حق ، علی

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir



تشخیص

تعریف: هرگاه عمل، حالت و یا صفت انسانی به یک پدیده (غیر انسانی) نسبت دهیم و بدین صورت به آن جلوه ای انسانی ببخشیم، آرایه ی تشخیص پدید می آید.

مثال: ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست؟

منزاع آن مه عاشق کتش عیار کجاست؟



گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir